

AKADEMİK TARİH VE DÜŞÜNCE DERGİSİ

Academic Journal of History and Idea

Research Article

Received: 07.12.2025

Accepted: 31.03.2026

Sibel Pak*

<https://orcid.org/0000-0003-4814-7012>

Türk Basınında Almanya'nın Südet Bölgesi Üzerindeki Talepleri ve Çekoslovakya

German Claims over the Sudetenland and the Disintegration of Czechoslovakia in the Turkish Press

Öz

28 Ekim 1918'de kurulan Çekoslovakya'nın sınırları içinde kalan Alman, Macar, Leh ve Ruten topluluklar azınlık statüsünde değerlendirilmiştir. Bu gruplar arasında en kalabalık olan ve büyük ölçüde Südet Bölgesi'nde yaşayan Alman nüfus, zamanla siyasal ve hukuki statüsüne yönelik memnuniyetsizliğini açık biçimde ortaya koymuştur. Almanya'da Adolf Hitler'in iktidara gelmesinin ardından kurulan Südet Alman Partisi, kısa sürede güç kazanarak 1930'lu yılların ortalarından itibaren Çekoslovakya'nın iç siyasal dengelerinde belirleyici bir aktör haline gelmiştir. 1936 sonrasında Almanya'nın Çekoslovakya'ya yönelik politikalarının sertleşmesi ve Südet Almanlarını koruma iddiası üzerinden geliştirdiği söylem, bölgedeki gerilimi uluslararası bir krize dönüştürmüştür. Südet Alman Partisi'nin özerklik taleplerini giderek ilhak yönünde genişletmesi ve bu taleplerin Almanya tarafından desteklenmesi, meselenin yalnızca bir azınlık sorunu olmaktan çıkarak revizyonist bir dış politika aracına dönüşmesine yol açmıştır. Münih Antlaşması ile Südet Bölgesi'nin Almanya'ya bırakılması, Çekoslovakya'nın toprak bütünlüğünü ve siyasal egemenliğini zayıflatmış; kısa süre içinde devletin parçalanması ve 1939 yılında Almanya'nın himayesi altına girmesiyle sonuçlanmıştır. Bu süreç, uluslararası sistemde güç dengelerinin küçük devletler üzerindeki belirleyici etkisini açık biçimde ortaya koymaktadır. Türk basını, Südet Meselesi'ni yakından takip ederek hem uluslararası gelişmeleri hem de tarafların politikalarını ayrıntılı biçimde yansıtmıştır. Bu çalışma, Südet Meselesi'nin Türk basınındaki temsillerini inceleyerek dönemin uluslararası ilişkiler dinamiklerine ve kamuoyu oluşumuna katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çekoslovakya, Almanya, Münih Antlaşması, Südet Alman Partisi, Südet Bölgesi

Abstract

The Sudeten crisis has been extensively examined within the framework of European diplomacy; however, its representation in non-Western media remains insufficiently explored. This study investigates how the crisis was interpreted and framed in the Turkish press, arguing that it was portrayed not merely as a minority issue but as an instrument of revisionist

*PhD Student, Ankara University, Institute of Social Sciences, Department of History, Türkiye, sibelpak3@gmail.com

Citation: Pak, S. (2025). Türk Basınında Almanya'nın Südet Bölgesi Üzerindeki Talepleri ve Çekoslovakya. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 13 (2), 1-23. <https://doi.org/10.46868/atdd.2026.1091>

Copyright and License Statement — © 2026 Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi (Academic Journal of History and Idea). This article is published as an open access article under the terms of the Creative Commons Attribution–NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>). The article may be used, shared, adapted, distributed, and reproduced in any medium or format for non-commercial purposes, provided that appropriate credit is given to the author(s) and the journal. The authors are solely responsible for the scientific, legal, and ethical content of the article; the editors and editorial board disclaim all responsibility.

foreign policy within the evolving power structure of interwar Europe. Drawing on Turkish newspaper reports and commentary from the mid-1930s to 1939, the study employs qualitative textual analysis to examine both narrative construction and interpretative discourse. It analyzes how political developments, diplomatic negotiations, and escalating tensions were contextualized for a domestic audience. The findings indicate that the Turkish press closely followed the escalation of the crisis and consistently associated Sudeten German demands with Germany's broader strategic objectives. The coverage also reflects an awareness of the limitations of collective security and the decisive role of great power politics in shaping outcomes. The Munich Agreement is presented as a critical turning point that undermined Czechoslovakia's sovereignty and accelerated its political disintegration. By foregrounding Turkish media perspectives, this study contributes to a more nuanced understanding of how international crises were interpreted beyond dominant European narratives.

Keywords: *Czechoslovakia, Germany, Munich Agreement, Sudeten German Party, Sudetenland*

Giriş

Çekoslovakya, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra parçalanan Avusturya-Macaristan toprakları üzerinde kurulmuş bir cumhuriyettir. 28 Ekim 1918'de bağımsızlığını ilan eden bu yeni devlet, tarihi Bohemya, Moravya, Silezya ve Slovakya topraklarında yer almaktaydı (Altuğ, 1994). Almanya, Polonya, Avusturya, Macaristan ve Romanya ile ortak sınırları olan ülke, Thomas Garrigue Masaryk, Edvard Beneş ve Milan Rastislav Stefanik gibi isimlerin savaş sırasındaki faaliyetleriyle şekillenmiştir (Krofta, 1935). 1918 Ekiminde yeni ülkenin sınırları görüşülürken Masaryk, Bohemya'nın sınırlar içinde kalmasında ısrarcı olmuştur. Burası Alman nüfusunun yoğun olduğu Südet Bölgesiydi. Bölgenin milletvekilleri ise imparatorluğun parçalanması karşısında burada bağımsız bir Alman-Avusturya devleti ilan etmişlerdir. Ancak I. Charles'ın tahttan çekilmesi üzerine 11 Kasım'da Çek birlikleri bölgeyi işgal etmiştir (Gawdisk, 1989). Paris Barış Konferansı'nda Beneş ve Masaryk'in ABD Başkanı Wilson ile İngiltere Başbakanı Lloyd George'u ikna etmeleri sonucunda Çekoslovakya'nın sınırları olması gerekenden geniş tutulmuştur. Bu bağlamda dönemin basınında yer alan bir değerlendirmede, *"bölgenin 1919'da buradaki halkın isteğine aykırı olarak, tarihi ve ulusal özellikler göz ardı edilerek Çekoslovakya sınırları içinde bırakıldığı"* ifade edilmiştir (Hitler Ruzvelt'in Mesajına Cevap Verdi, 1938, s. 188). Bu gelişmelerin sonucunda ülke, kurucu unsur olan Çekler ve Slovakların dışında Alman, Macar, Leh, Ruten ve Yahudilerden oluşan çok katmanlı bir demografik yapı kazanmıştır. Bu yönüyle Çekoslovakya, küçük ölçekli bir Avusturya-Macaristan görünümü sergilemiştir (Esmer, 1938a). Nitekim dönemin istatistiklerine göre, *"1921 yılı verilerine göre 6,5 milyon Çek ve 2,2 milyon Slovak nüfusa karşılık 3,1 milyon Alman, 747 bin Macar, 459 bin Ruten, 76 bin Leh ve 180 bin Yahudi bulunmaktaydı"* (Armaoğlu, 1991, s. 181). Bu azınlıklar, Çekoslovakya nüfusunun üçte birinden fazlasını oluşturmaktaydı. Kurucu unsurlardan Slovaklardan daha kalabalık olan Almanların büyük bölümü, adını Südet Dağları'ndan alan bölgede yaşamaktaydı (Togay, 1937). Südet Almanları olarak adlandırılan bu nüfus, bölgenin barış antlaşmalarıyla Çekoslovakya'ya bırakılmasına ve 1920 Anayasası ile azınlık statüsüne indirgenmesine baştan itibaren karşı çıkmıştır (Armaoğlu, 1991). Ayrıca Almanların eski imtiyazlarını kaybetmeleri ve sosyal statülerinde meydana gelen değişimlerin yarattığı hoşnutsuzluk da dikkat çekicidir. Bu durum dönemin bir değerlendirmesinde *"güçlerine gitmişti"* şeklinde ifade edilmiştir (Karaosmanoğlu, 2022).

Çekoslovakya'nın kurucuları kendilerini Batı demokrasisine bağlı görmekteydi. Nitekim dönemin basınında, ülke yönetiminin bu doğrultudaki yaklaşımı açıkça vurgulanmıştır (Çekoslovakya Cumhurbaşkanı B. Beneş Sanday Taymis Gazetesine Beyanatta Bulundu, 1938). Bu çerçevede modern, çok uluslu ve demokratik bir devlet modeli benimsenmiştir. Evrensel oy hakkı, görece özgür basın ortamı ve azınlıklara tanınan kültürel imkânlar dikkat çekmektedir. Bununla birlikte uygulamada Çekler lehine bir dengesizlik ortaya çıkmıştır. Bu durumu yansıtan bir değerlendirmede, *“azınlık yasaları çoğunlukla Alman bölgelerinde yeni Çek okulları açmak için uygulanırken Alman tiyatrolarının haftada bir gece Çeklerin hizmetine sunulması gerekiyordu”* ifadesine yer verilmiştir (Gawdisk, 1989, s. 40). Devletin kuruluş yıllarında uygulanan ekonomik politikalar da etnik dengeler üzerinde etkili olmuştur. 1919 yılında uygulamaya konulan servet düzenlemesi ve toprak reformu, özellikle ekonomik açıdan güçlü olan Alman nüfusu daha fazla etkilemiştir (Gawdisk, 1989; Altuğ, 1994). Nitekim reformların sonuçlarına ilişkin bir değerlendirmede, *“kamulaştırılan toprakların yalnızca %4,5'inin Südet Almanlarına geri verilebildiği”* belirtilmiştir (Gawdisk, 1989, s. 39). Bu durum, ekonomik eşitsizlik algısını daha da derinleştirmiştir.

1929 Dünya Ekonomik Buhranı'nın etkileri Çekoslovakya'da da belirgin biçimde hissedilmiştir. İşsizlik artmış, sosyal huzursuzluklar yaygınlaşmıştır. 1936 yılı itibarıyla işsizliğe karşı protestoların yoğunlaştığı görülmektedir (Hadiselerin Takvimi, 1936a). Bu süreçten en fazla etkilenen bölgelerden biri Südet Bölgesi olmuştur. Nitekim dönemin basınında bölgeye ilişkin gözlemler aktarılmış ve ekonomik sıkıntıların toplumsal yansımalarına dikkat çekilmiştir (Orta Avrupa'nın Çalışkan Bir Milleti: Çekler, 1936). Ekonomik krizin derinleşmesiyle birlikte siyasi ve toplumsal tartışmaların da keskinleştiği, özellikle ulusal kimlik meselesinin daha görünür hale geldiği anlaşılmaktadır. Bu makalede, Südet Bölgesi'nin Çekoslovakya açısından taşıdığı önem ile Almanya'nın bu bölge üzerindeki taleplerinin hangi dinamikler üzerinden şekillendiği, dönemin Türk basınında yer alan haber ve yorumlar çerçevesinde ele alınmaktadır.

Südet Bölgesinin Çekoslovakya İçin Önemi

Çekoslovakya, jeopolitik konumu itibarıyla Orta Avrupa'nın kritik devletlerinden biri olarak değerlendirilmiştir. Südet Bölgesi ise hem askeri hem de ekonomik bakımdan ülke için vazgeçilmez bir öneme sahipti. Bohemya'nın tarihî ve doğal sınırlarını oluşturan dağlık hatların yer aldığı bu bölge olmaksızın ülkenin savunulması son derece güçleşmekte, bu alanın dışında çizilecek bir sınır ise askeri ve stratejik açıdan anlamını yitirmekteydi (Nodo, 1938). Versailles Antlaşması sürecinde bu husus ayrıntılı biçimde değerlendirilmiş ve Beneş ile Masaryk'in ısrarı sonucunda söz konusu sınır düzenlemesinin en uygun çözüm olduğu kanaatine varılmıştır (Belge, 1935). Bohemya'nın coğrafi yapısı, yüksek dağ silsileleri ve savunmaya elverişli topoğrafyasıyla ülkenin doğal bir savunma hattı niteliği taşımaktaydı. Bu nedenle Südet Bölgesi, yalnızca bir sınır hattı değil, aynı zamanda Çekoslovakya'nın askeri güvenliğinin temel dayanaklarından biri olarak görülmüştür.

Nitekim bölge olmaksızın ülkenin savunulmasının neredeyse imkânsız olduğu değerlendirilmiştir (Karaosmanoğlu, 2022). Bu çerçevede, “*Çek Majino Hattı*” olarak adlandırılan savunma sistemi ve askeri tahkimatlar bu bölgede yoğunlaştırılmıştır. Dönemin basınında bu durum, “*bölgenin savunma açısından merkezî bir rol oynadığı*” şeklinde ifade edilmiştir (Siyasi Bir Muammanın İçyüzü, 1939, s. 7). Südet Bölgesi'nin stratejik değerine ilişkin değerlendirmeler yalnız askeri boyutla sınırlı değildir. Jeopolitik açıdan bölgenin Avrupa iç dengeleri bakımından taşıdığı önem de sıkça vurgulanmıştır. Bu bağlamda Bismarck'a atfedilen “*Bohemya'ya hâkim olan Avrupa'ya hâkim olur*” ifadesi, bölgenin stratejik konumunu çarpıcı biçimde ortaya koymaktadır. Benzer şekilde, Çekoslovakya Cumhurbaşkanı Beneş de 19 Ağustos 1936'da yaptığı bir konuşmada ülkesinin konumunu değerlendirirken, “*Çekoslovakya, tam olarak Avrupa'nın kalbinde kurulmuştur, siyasi, coğrafi ve kültürel önemi fazladır*” şeklinde bir tespitte bulunmuştur (Beneş, 1936, s. 32). Çekoslovakya'nın kurucusu ve dış politikasının başlıca mimarı olan Edvard Beneş, barış antlaşmalarının imzalandığı süreçte yalnızca siyasi sınırların değil, aynı zamanda ekonomik sınırların da dikkatle belirlenmesine önem vermiştir. Bu doğrultuda imparatorluğun verimli tarım arazileri, zengin maden yatakları, gelişmiş sanayi bölgeleri ve turizm potansiyeli yüksek alanları yeni devletin sınırları içinde bırakılmıştır. Bu durum, Çekoslovakya'ya önemli bir ekonomik avantaj sağlamış; buna karşılık Avusturya, eski ekonomik kapasitesinin büyük bölümünü kaybederek daha sınırlı bir kaynak yapısıyla yeni döneme girmiştir (Belge, 1935). Bununla birlikte, çöken bir imparatorluğun mirasını devralmanın yalnızca avantajlar değil, aynı zamanda ciddi uyum sorunları da doğurduğu açıktır. Buna rağmen Çekoslovakya, varis devletler arasında ekonomik yeniden yapılanmayı en başarılı şekilde gerçekleştiren ülkelerden biri olmuştur. Bu başarıda, imparatorluğun sanayi merkezi olan Bohemya'nın ülke sınırları içinde kalmasının belirleyici bir rol oynadığı görülmektedir. Nitekim dönemin bir değerlendirmesinde, “*Çekoslovakya'nın istikbalinin güvence altında olduğu, Bohemya'nın Habsburg İmparatorluğu'nun sanayi merkezi olduğu ve yeni devletin sanayi faaliyetlerinin büyük endüstriyel ülkelerle rekabet edebilecek düzeye ulaştığı*” ifade edilmiştir (Orta Avrupa'nın Çalışkan Bir Milleti: Çekler, 1936, s. 6).

Versailles düzenlemeleri hazırlanırken Bohemya'nın sanayi bölgeleri ile bu bölgeleri besleyen tarım alanlarının birlikte değerlendirilmesi, ekonomik bütünleşme anlayışının bilinçli bir tercih olduğunu göstermektedir. Tarımsal üretimin sanayiye aktarılması ve sanayi ürünlerinin iç pazarda karşılık bulması üzerine kurulu bu model, yeni devletin ekonomik istikrarının temelini oluşturmuştur (Dübua, 1938). Bu yönüyle Südet Bölgesi, yalnızca savunma hattının değil, aynı zamanda üretim ve ekonomik sürdürülebilirliğin de kilit unsurlarından biri olarak öne çıkmıştır. Çekoslovakya ekonomisinin yapısal dayanıklılığına ilişkin dönemin değerlendirmeleri, ülkenin karşı karşıya kaldığı zorluklara rağmen uyum kapasitesinin yüksek olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, “*millî pazarı, Avusturya-Macaristan'ın 52 milyonluk imparatorluğundan 15 milyon nüfuslu yeni*

cumhuriyete inmiş olmasına rağmen ve ihracatını %70 azaltan dünya ekonomik krizine, ülkelerin gümrük duvarlarını yükseltmelerine ve Almanya'nın kendi ticaretini geliştirme çabalarına karşın Çekoslovak ekonomisi, karşılaştığı intibak davalarını balletmeye muvaffak olmuştu” (Dübua, 1938, s. 5). Bu değerlendirme, ekonomik daralma ve dış ticaret kısıtlamalarına rağmen ülkenin üretim ve adaptasyon kapasitesini koruyabildiğine işaret etmektedir.

Bir kara devleti olan Çekoslovakya'da Tuna, Elbe ve Oder nehirleri ulaşım ve ticaret açısından önemli bir işlev görmekteydi. Bu nehirler, ülkenin dış pazarlara erişimini kolaylaştıran temel arterler olarak öne çıkmıştır. Bunun yanında, Almanya sınırına yakın Jachymov bölgesinde bulunan zengin uranyum rezervleri, ülkenin stratejik ve ekonomik değerini artıran unsurlardan biri olmuştur. Bu sahalarda yıllık yaklaşık 200 ton uranyum cevheri çıkarıldığı belirtilmektedir (Dübua, 1938). Sanayi üretimi bakımından da Çekoslovakya oldukça gelişmiş bir yapıya sahipti. Çelik ve mekanik sanayi alanında Plzen, Vitkoviç ve Çomutov gibi merkezlerde faaliyet gösteren büyük ölçekli fabrikalar bulunmaktaydı. Dönemin basınında bu durum, *“sanayi üretiminin çeşitliliği ve kapasitesinin ülkenin ekonomik gücünü belirleyen temel unsurlar arasında yer aldığı”* şeklinde değerlendirilmiştir (Almanya Südet Topraklarını İlhak Etmekle İktisadi Bakımdan Ne Kazandı?, 1938, s. 9). Tekstil sektörü de Çekoslovak ekonomisinin önemli bileşenlerinden birini oluşturmaktaydı. Mensucat sanayisinin yaklaşık dörtte üçünün Südet Bölgesi'nde yoğunlaşmış olması, bölgenin ekonomik değerini daha da artırmıştır. Kuzey Bohemya'da bulunan Libereç ve Çvikov fabrikaları bu alanda öne çıkan üretim merkezleriydi. Ayrıca Brno'da gelişmiş bir yünlü ve dokuma sanayisinin varlığı dikkat çekmektedir. Bu durum, sanayi üretiminin yalnızca ağır sanayi ile sınırlı kalmadığını, aynı zamanda geniş bir sektörel çeşitliliğe sahip olduğunu göstermektedir (Almanya Südet Topraklarını İlhak Etmekle İktisadi Bakımdan Ne Kazandı?, 1938). Plzen, bira üretimiyle uluslararası ölçekte tanınan bir merkez haline gelmişti. Bunun yanında Skoda fabrikaları, ülkenin sanayi gücünün simgesi niteliğindedir. Bu tesislerde silah, otomobil, uçak, lokomotif ve çeşitli endüstriyel makineler üretilmekteydi. Yaklaşık 50 bin işçinin çalıştığı bu kompleks, hem iç hem de dış pazarlara yönelik üretimle ekonomik yapının temel unsurlarından birini oluşturuyordu (Toseviç, 1938). Doğal kaynaklar da ekonomik yapının önemli bileşenleri arasında yer almaktaydı. Bohemya ormanları, odun ve kereste üretimiyle ülke ekonomisine katkı sağlamakta, bu ticari faaliyetler bölgenin ekonomik önemini daha da pekiştirmekteydi (Dübua, 1938). Bu unsurlar birlikte değerlendirildiğinde, Südet Bölgesi'nin yalnızca askeri açıdan değil, aynı zamanda ekonomik sürdürülebilirlik bakımından da Çekoslovakya için hayati bir rol oynadığı açıkça görülmektedir.

Revizyonist Almanya ve Südet Meselesi

Birinci Dünya Savaşı sonunda mağlup olan Almanya'nın imzalamak zorunda kaldığı Versailles Antlaşması ağır hükümler içermekteydi ve *“açıkça cezalandırıcıydı”* (Roberts, 2022). Söz konusu antlaşma, Almanya'yı İngiltere ve Fransa ile yeniden rekabete giremeyecek ve özellikle

Fransa'nın güvenliğini tehdit edemeyecek bir konuma indirgemeyi amaçlamaktaydı. Bu durum dönemin basınında da ele alınmış ve Avrupa güç dengesi açısından değerlendirilmeye tabi tutulmuştur (Avrupa'nın Altındaki Ateş, 1938).

Savaş sonrasında oluşan uluslararası ortamda Almanya'nın içinde bulunduğu psikolojik ve ekonomik durum da dikkat çekicidir. Bu bağlamda, *"intikamcılığın ezikliği altında bulunan"* Almanya'ya karşı Avrupalı devletlerin, *"antlaşmadaki tamirat borçları nedeniyle sert bir tutum aldıkları"* ifade edilmiştir (Armaoğlu, 1991, s. 166). Uluslararası alanda yalnızlaşan ve ciddi ekonomik, siyasi ve toplumsal sorunlarla karşı karşıya kalan Almanya'nın Versailles hükümlerinde değişiklik talep etmesi bu çerçevede değerlendirilmelidir (Özel Özcan & Tutuş, 2022).

Adolf Hitler'in 1933 yılında iktidara gelmesiyle birlikte Almanya'nın dış politikasında belirgin bir yön değişimi yaşanmıştır. Revizyonist eğilimler giderek güç kazanmış ve 1935 yılı Mart ayında Versailles Antlaşması'nın silahsızlanmaya ilişkin hükümleri fiilen ortadan kaldırılmıştır (Esmer, 1935). Bu sürecin ideolojik ve toplumsal temelleri de kamuoyuna çeşitli yollarla aktarılmıştır. Nitekim Hitler'in bir gazeteciye verdiği demeçte, *"Almanya'nın barış içinde yaşamak ve saygı görmek istediği, ancak Versailles Antlaşması'nın yarattığı haysiyet kırıcı durumdan kurtulmayı hedeflediği"* ve bu nedenle Alman halkının kendisine minnet duyduğu ifade edilmiştir (B. Hitler'in Bir İngiliz Gazetecisine Söyledikleri, 1935, s. 2).

Almanya'nın bu revizyonist yönelimi, özellikle Orta Avrupa'daki devletler açısından ciddi bir güvenlik endişesi yaratmıştır. Bu ülkelerin başında gelen Çekoslovakya, hem coğrafi konumu hem de etnik yapısı nedeniyle doğrudan etkilenmiştir. Almanya sınırında yaşayan üç milyondan fazla Alman nüfusunun varlığı ve ülkenin sınırlarının önemli bir bölümünün Nazi Almanyası ile çevrili olması, güvenlik algısını doğrudan etkilemiştir. Bu durum, dönemin değerlendirmelerinde *"sınırlarının üçte birinin Nazi Almanyası ile çevrili olduğu"* şeklinde ifade edilmiştir (Çekoslovakya hangi yolu seçecek?, 1936, s. 4). Almanya'nın silahlanma kararını açıklaması da Çekoslovakya'da ciddi bir endişe ve belirsizlik yaratmıştır (Hadiselerin Takvimi, 1935).

Bununla birlikte, Almanya'nın izlediği politikaların yalnızca kısa vadeli tepkilerden ibaret olmadığı, aksine daha geniş bir stratejik çerçeveye dayandığı anlaşılmaktadır. Hitler'in 1934 yılında yaptığı değerlendirmelerde, Bohemya, Moravya, Avusturya ve Batı Polonya'yı kapsayan daha geniş bir Almanya tasavvurunun dile getirildiği görülmektedir (Legedza, 1974). Bu yaklaşım, Almanya'nın uzun vadeli hedeflerinin yalnızca mevcut sınırların revizyonu ile sınırlı olmadığını ortaya koymaktadır.

Hitler'in stratejik hedefleri, Versailles düzeninden kurtulmak, sınır dışındaki Alman nüfusu yeniden bir araya getirmek ve Almanya'yı ekonomik ve siyasi açıdan en üst seviyeye taşımak şeklinde üç aşamalı bir çerçevede şekillenmiştir (Sander, 2002). Bu hedef doğrultusunda *"birleşik bir büyük Almanya kurma"* düşüncesi açıkça ifade edilmiştir (Roberts, 2022, s. 659). Hitler liderliğindeki

Almanya'nın hızla silahlanması ve askerî kapasitesini artırması, Avrupa'da yeni bir güç dengesi oluşturma çabasının somut göstergesi olmuştur. Bu süreçte Almanya'nın, benzer revizyonist eğilimlere sahip Macaristan ile yakınlaşması dikkat çekmiş; Polonya'nın da kendi çıkarları doğrultusunda bu gelişmeleri yakından takip ettiği görülmüştür. Nitekim Almanya, Macaristan ve Polonya'nın Çekoslovakya'yı parçalamaya yönelik bir iş birliği içinde olduklarına dair haberler dönemin basınında yer almıştır (Alman Leh-Macar İttifakı Mı?, 1935). Her ne kadar Polonya bu tür iddiaları resmi olarak reddetmiş olsa da (TDA, 1935), ortaya çıkan tablo Çekoslovakya'nın giderek daha kırılgan bir konuma sürüklendiğini göstermektedir. Bu süreçte Almanya'nın politikalarının merkezinde yer alan figürün Hitler olduğu açıktır (Meto, 1936). Ayrıca Almanya'nın ideolojik yaklaşımının da dış politika tercihlerini etkilediği ve özellikle Slav topluluklara yönelik mesafeli bir tutum sergilendiği ifade edilmektedir (Hasanov, 2012). 1935 yılından itibaren Almanya'nın Çekoslovakya ile ilişkilerinde belirgin bir gerilim artışı gözlenmiştir. Berlin merkezli basın organlarında yer alan değerlendirmeler, bu gerilimin diplomatik düzeyde de yansımalarını ortaya koymaktadır. Nitekim bir yorumda, Almanya'nın ilişkileri normalleştirme yönünde çaba gösterdiği, ancak Çekoslovakya'nın bu yönde gerekli adımları atmadığı ileri sürülmüştür. Bu görüş, dönemin basınında "*Almanya'nın ilişkileri dürüst ve normal hale getirmek için çaba gösterdiği, ancak Çekoslovakya'nın gerekli şartları yerine getirmediği*" şeklinde ifade edilmiştir (Almanya-Çekoslovakya Münasebetlerindeki Gerilim, 1935, s. 9).

Almanya'nın Çekoslovakya'ya yönelik politikası yalnızca diplomatik söylemlerle sınırlı kalmamış, aynı zamanda basın ve propaganda araçları üzerinden sistemli bir baskı mekanizmasına dönüşmüştür. 1936 yılından itibaren daha belirgin hale gelen bu strateji, özellikle Südet Alman nüfusunun siyasi talepleri üzerinden yürütülmüştür (Karaosmanoğlu, 2022). Çekoslovakya hükümeti çeşitli uzlaşma girişimlerinde bulunsa da iki ülke arasındaki ilişkiler Südet Meselesi etrafında giderek daha fazla gerilmiştir.

Sonuç olarak, Almanya'nın uzun vadeli hedefleri doğrultusunda Südet Krizi sürekli olarak tırmandırılmış ve bu süreç, Çekoslovakya'nın siyasi bütünlüğü üzerinde belirleyici bir etki yaratmıştır. Südet Alman Partisi'nin bu süreçte oynadığı rol de dikkat çekicidir. Nitekim dönemin basınında, bu partinin gelişmelerin merkezinde yer aldığı ve Almanya'nın politik hedefleriyle uyumlu hareket ettiği belirtilmiştir (Hitler-Çemberlayn Mülakatı Sona Erdi, 1938).

Südet Alman Partisi

Çekoslovakya'da çok sayıda farklı siyasi görüşün ve partinin varlığı dikkat çekmektedir (BCA, 1930). Bu durum, yalnızca ülkenin çok uluslu yapısından değil, aynı zamanda kurucu unsurlar olan Çekler ve Slovaklar arasındaki sosyal, kültürel ve ekonomik farklılıklardan da kaynaklanmaktaydı. Eğitim düzeyi, ekonomik koşullar ve kültürel ayrışmalar, toplum içinde farklı siyasal eğilimlerin ortaya çıkmasını kolaylaştırmıştır.

Ülkenin en kalabalık azınlığını oluşturan Almanların da doğal olarak kendi siyasal örgütlenmeleri bulunmaktaydı. Bu gruplar arasında Çekoslovakya devleti içinde kalmayı savunan kesimler olduğu gibi, önemli sayıda memnuniyetsiz ve ayrılıkçı eğilimler taşıyan gruplar da mevcuttu (BCA, 1930). Özellikle 1929 Dünya Ekonomik Buhramı sonrasında Südet Bölgesi'nde işsizliğin artması ve ekonomik sorunların derinleşmesi, mevcut toplumsal ve siyasal gerilimleri daha görünür hale getirmiştir.

Bu ortamda 1 Ekim 1933 tarihinde beden eğitimi öğretmeni Konrad Henlein tarafından kurulan Südet Alman Partisi, kısa sürede bölgedeki Alman nüfus üzerinde etkili bir siyasi aktör haline gelmiştir (Parsons, 1938). Parti, 1935 seçimlerinde Alman oylarının yaklaşık %60'ını alarak önemli bir başarı elde etmiştir (Togay, 1935). Bu sonuç, Südet Almanlarının siyasal temsilinde belirgin bir merkezileşmeye işaret etmektedir.

Südet Alman Partisi'nin ideolojik ve örgütsel yapısı, Almanya'daki Nasyonal Sosyalist hareketle büyük ölçüde benzerlik göstermekteydi. Dönemin basınında, partinin "*Nasyonal Sosyalist Partisi'nin bir benzeri olarak ortaya çıktığı, ancak semboller ve görünümler bakımından bazı farklılıklar taşıdığı*" ifade edilmiştir (Orta Avrupa'nın Çalışkan Bir Milleti: Çekler, 1936, s. 6). Henlein'in hitabet tarzı ve siyasi söylemleri de bu benzerliği pekiştirmektedir. Nitekim dönemin bir değerlendirmesinde, "*Südetli hatiplerin söylemlerinin son derece sert olduğu, yoğun tehdit ve propaganda unsurları içerdiği*" belirtilmiştir (Karaosmanoğlu, 2022, s. 100). Partinin yayın organları da propaganda açısından dikkat çekici bir rol oynamıştır. Bu yayınların üslup ve içerik bakımından Almanya'daki propaganda yöntemlerine benzerlik gösterdiği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte Henlein, kamuoyuna yönelik açıklamalarında Çekoslovakya devletine bağlı ve sadık olduğunu dile getirmeye devam etmiştir. Bu durum, dönemin basınında "*devlete bağlılık vurgusunun sürdürüldüğü*" şeklinde ifade edilmiştir (Orta Avrupa'nın Çalışkan Bir Milleti: Çekler, 1936). Ancak dönemin siyasi ortamı dikkate alındığında, bu söylemin geniş çevreler tarafından ihtiyatla karşılandığı ve partinin gerçek hedeflerinin daha farklı bir doğrultuda değerlendirildiği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda Südet Alman Partisi, yalnızca bir azınlık partisi olmanın ötesine geçerek, bölgesel ve uluslararası gelişmelerle doğrudan bağlantılı bir siyasi aktör haline gelmiştir. Kapatılmış olan Nazi Partisinin¹ hemen ardından kurulan Südet Alman Partisi hakkında şüpheler vardı.² Südet Alman Partisi'nin etkisiyle giderek hareketlenen Südet Almanları, 1936 yılının ilerleyen aylarında Hitler'in bu toplulukla daha yakından ilgileceğine dair söylentilerin yayılmasıyla daha özgüvenli ve sert bir tutum sergilemeye başlamışlardır (Çekoslovakya'daki Alman Ekalliyeti, 1936). Bu gelişme, bölgedeki siyasal atmosferin hızla değişmesine ve toplumsal gerilimlerin artmasına zemin hazırlamıştır.

¹ Alman Nasyonal sosyalist İşçi Partisi adıyla kurulan parti, Almanların özerkliğini savunmaktaydı. Bölücü faaliyetleri nedeniyle 1933 yılında parti, Çekoslovakya Hükümeti tarafından kapatılmıştı. Bundan yalnızca birkaç ay sonra Südet Alman Partisi kuruldu.

² Bir Milletvekili, Çekoslovak Ulusal Meclisinde yaptığı konuşmada açıkça bu partinin, kapatılan Nazi Partisinin devamı olduğunu ifade etmişti (Hadiselerin Takvimi, 1936b).

1937 yılında Henlein, düzenlediği bir mitingde Südet Bölgesi için idari özerklik talebinde bulunmuştur (Çekoslovakya'daki Almanlar İçin Muhtariyet, 1937). Aynı yılın Ekim ayında ise Almanya sınırları içinde silahlı bir Südet birliğinin kurulduğuna dair haberler basında yer almıştır (Hadiselerin Takvimi, 1937). Bu gelişmeler, Südet Alman hareketinin yalnızca siyasi bir örgütlenme olmaktan çıkarak daha örgütlü ve yönlendirilmiş bir yapıya dönüştüğünü göstermektedir. Henlein liderliğindeki Südet Almanları, bu dönemde giderek artan ölçüde ayrılıkçı faaliyetler içinde yer almışlardır. Kamu düzenini zorlayacak nitelikteki eylemler, kışkırtıcı söylemler ve dikkat çekmeye yönelik girişimler, meselenin uluslararası alana taşınmasını kolaylaştırmıştır. 1938 yılına gelindiğinde, merkezi hükümetin olaylar üzerindeki kontrolünün zayıfladığı ve Südet Almanlarının artan taleplerinin siyasal dengeyi zorladığı görülmektedir.

1938 Mart ayında Henlein'in yönlendirmesiyle Alman siyasi partilerinin Südet Alman Partisi çatısı altında birleştiği açıklanmıştır. Böylece Almanlar ülkenin en büyük siyasi grubu haline gelmiş ve geniş kapsamlı idari özerklik taleplerini daha güçlü biçimde dile getirmeye başlamışlardır (Kazan, 1938). Alman basını ve siyasetinin bu süreçteki ilgisi ise giderek daha açık ve sert bir nitelik kazanmıştır. Henlein'in 24 Nisan 1938'de Karlsbad'da yaptığı konuşmada açıkladığı sekiz maddelik program, dönemin yorumlarına göre Almanya'nın beklentileriyle büyük ölçüde örtüşmekteydi (Sabatiye, 1938). Bu talepler arasında özerklik, çeşitli tazminat düzenlemeleri ve siyasi faaliyetlerin genişletilmesi yer almaktaydı (TDA, 1938; Tanur, 1938). Bu durum, Südet meselesinin yalnızca bir azınlık sorunu olmaktan çıkıp uluslararası siyasetin bir parçası haline geldiğini göstermektedir.

1938 yaz aylarında Südet Almanları meselesi artık açık biçimde uluslararası bir kriz halini almıştır. Alman basınına göre bu konu yalnızca Çekoslovakya'nın iç meselesi olarak değerlendirilemezdi ve bölgeye doğrudan bağlı olmayan devletlerin müdahil olması eleştirilmekteydi. Bu yaklaşım, "*meselenin dış müdahale ile çözülmeye çalışılmasının uygun olmadığı*" yönünde ifade edilmiştir (Alman Matbuatının Çeklere Hücumu, 1938, s. 3).

Öte yandan Südet Alman Partisi lideri Henlein'in siyasi kararlarını Hitler ile uyum içinde aldığına dair yaygın bir kanaat oluşmuştur. Bu durum dönemin basınında, "*Henlein'in Almanya ile yakın temas içinde olduğu*" şeklinde yansıtılmıştır (Henlein Almanya'ya Gitti, 1938, s. 10). Bu gelişmeler, Südet meselesinin giderek daha fazla Almanya'nın dış politika hedefleriyle bağlantılı hale geldiğini açıkça ortaya koymaktadır.

Almanya'nın Südet Bölgesi Üzerindeki Talepleri

Hitler, 1932 yazında bazı sırdaşlarına Almanya'nın yayılma hedeflerine ulaşması için Bohemya ve Moravya topraklarını bir üs haline getirmesi gerektiğini söylemişti (Legedza, 1974). "*Bu bölgenin Alman hedefi olmasının nedeni etnik değil stratejik kaygılardır*" (Legedza, 1974, s. 6). Hitler, Alman jeopolitikçilerin kuramlarına aşinaydı ve Haushofer'in yaşam alanı teorisini ülkesinin resmi stratejisi olarak kabul ederek (Hasanov, 2012) "*her devletin, her balkın, her insanın sahip olduğu hak elde edebildiği*

kadardır” sözünün Haushofer’in selefi Spinoza’nın cümlesi olduğu anlaşılmaktadır (Hasanov, 2012, s. 52). Südet Meselesini kullanarak Çekoslovakya’yı parçalayıp yok etmek isteyen Hitler, Çekoslovakya Hükümetinin sorunu çözme çabalarını sürekli boşa çıkardı. İngiltere’nin arabulucu olarak görevlendirdiği Lord Runciman, Çekoslovakya Hükümeti ile Südet Alman Partisi arasında uzlaşma sağlayamayınca parti lideri Henlein’i Berlin’e yönlendirip Hitlerle görüşmesini sağlamakla Südetler işinin Berlin’den yönetildiğini ortaya çıkarmıştı. Almanya, Orta Avrupa’da kendi siyasetini uygulamak için Südetleri araç olarak kullanıyordu (Emeç, 1938a). Hitler kendini, *”uyku anlarını kollayan bir yıldırım”* olarak tarif etmişti (Safa, 1938, s. 3). Ancak Alman komutanların Çekoslovakya’yı işgal etmenin *”bir gezinti yapmak olmayacağı”* çok iyi bildikleri³ ve Çekler’in de böyle bir durumda silaha sarılarak ülkelerini koruyacakları düşünülüyordu (Romye, 1938, s. 5). Hitler, ülkesini yıpratmadan Çekoslovakya’yı savaşızsız ele geçirmek istiyor, Südet Meselesini bunun için kullanıyordu.

1938 yılının Eylül ayı geldiğinde Almanya, bir buçuk milyon askeri silah altında tutmaya ve bütün istihkamlarını güçlendirmeye hızla devam ediyor, açıkça savaş hazırlığı yapıyordu (Togay, 1938a). Almanya’yı dünyanın en büyük hava kuvvetine sahip kılan⁴ ayrıca dört yıldır uygulanan ekonomik planla Almanya’yı herhangi bir ambargoya karşı gıdasız veya hammaddesiz kalmaktan kurtaran Mareşal Göring, Almanya’nın hiçbir devletten pervası olmadığını bütün dünyaya ilan etti (Togay, 1938b). Aynı günlerde Almanya’daki okullarda *”1950’deki Büyük Almanya barıtı”* dolaştırılmaktaydı. Haritaya göre Çekoslovakya da dahil olmak üzere Doğu Avrupa ülkeleri Almanya’nın birer eyaleti olarak gösterilmekteydi. Hitler, Südet Meselesinden dolayı Fransa ve Rusya’nın kendisine saldırmayacağından oldukça emindi (Tabui, 1938, s. 2). Fransız Hava Kuvvetleri Komutanı da Mareşal Göring’e Fransa’nın gerektiğinde Fransız-Çek Antlaşmasını⁵ uygulamaktan kaçınmayacağını söyleyince Göring: *”Ne manasızlık! Bir-iki bin Bohemyalı için iki büyük millet harp eder mi biç? İmkânı yok!”* diye cevap vermiş, Berlin’deki bir ziyafet sırasında Alman ileri gelenlerinden biri, Fransa’nın Berlin Büyükelçisinin eşine *”İki aya kadar ordumuz Çekoslovakya’da olacak”* (Tabui, 1938, s. 2) demişti. Almanlar, Fransa’nın Çekoslovakya’nın yardımına gelebileceğine inanmıyorlardı. Gelse bile o gelene kadar kendi haklı yayılmalarını tamamlayacaklarına⁶, Fransa’yı da bazı görüşmeler ve birtakım antlaşmalarla duruma razı edeceklerine inanıyorlardı (Tabui, 1938).

³ Çekoslovakya, silahını kendi üretiyordu. Her türlü askeri teçhizat ve mühimmat, silah, mermi, top tüfek, uçak, zırhlı araçlar, kamyonlar) ayrıca kömür, linyit ve demir gibi gerekli madenlere de sahipti. Savaşabilecek asker sayısı 1.5 milyona ulaşmaktaydı. Savunma için harcadığı paranın bütçede yeri her yıl artmıştı. 1934 de %20, 1935 de % 21, 1936’da ve 1937’de % 25 olmuştur) Gençliği askerliğe hazırlayan teşkilatları vardı: Millî muhafızlar, Sokollar ve köylü atlılar.

Fırka topçusu da kuvvetliydi. Her fırkasında hafif ve ağır 60 kadar top vardı. Bir savaş sırasında 32 piyade, 2 dağ ve 5-6 seri süvari ve motorlu fırkaya, 1 milyon askere çıkabilecekti. 100’den fazla harp uçağı ile son model ve iyi silahlanmış bir orduydü (Erkilet, 1938).

⁴ Alman silah sanayii ve bununla ilgili diğer sanayii tesisleri 3 vardiya halinde 24 saat çalışmaktaydı (Alman Silah Endüstrisi, 1938).

⁵ Fransa ile Çekoslovakya arasında 25 Ocak 1924’de yapılmış ve o dönemde yürürlükte olan ittifak antlaşması.

⁶ Çekoslovakya’nın savunulması pek çok açıdan oldukça zordu: *”...Savunmasını güçleştiren diğer sebep, batısında 75 milyonluk bir Almanya ile çevrili olması ve arazişinin sevkülceyi coğrafya durumudur... Bu yeni devlet Versay masasında biçilirken Romanya ile*

Nazi Partisinin yıllık kongresi Eylül ayında Nürnberg şehrinde yapılmaktaydı. Kongreye her yıl ayrı bir isim verilmekteydi. 1938 yılı kongresinin ismi Büyük Almanya Kongresi idi. Bu hem Avusturya'nın ilhakı hem de Südet Meselesine vurguydu (Esmer, 1938b). Kongre, Almanya'nın 1.5 milyon askeri silah altına almasının ve Almanya-Çekoslovakya Krizinin gölgesinde toplandı. Görünüşte bir iç mesele olan Südet Meselesi aslında Orta Avrupa'da hangi büyük devletin hegemonyasını kuracağı meselesiydi (Esmer, 1938b). Nürnberg'de düzenlenen parti kongresinde işçi birliklerinin geçit törenleri sırasında “*Südetler'e selam*” sloganlarının öne çıktığı görülmektedir. Bu durum, bir önceki yıl dile getirilen “*Avusturya'ya selam*” ifadeleriyle birlikte değerlendirildiğinde, Almanya'nın genişleme hedeflerinin aşamalı bir biçimde kamuoyuna sunulduğunu göstermektedir (Dün Nürnberg'de: Südetler'e Selam, 1938). Bu tür sembolik söylemler, dış politika hedeflerinin iç kamuoyunda meşrulaştırılması açısından önemli bir işlev görmüştür.

Hitler'in Nürnberg'de yapacağı konuşmada Südet meselesine ilişkin önemli mesajlar vereceği beklentisi de dönemin basınında yer bulmuştur (Henlein Prag'a Hitler'in Tekliflerini Getirdi, 1938). Nitekim kongreye hâkim olan genel atmosfer, Almanya'nın bu konuda geri adım atmayacağı yönünde şekillenmiştir. Bu çerçevede yapılan değerlendirmelerde, “*vazgeçilemeyecek bir hedef uğruna Almanya ile savaşmanın ağır sonuçlar doğuracağı*” yönünde ifadeler dikkat çekmektedir (Hitler Nutkunu Bugün Söyleyecek, 1938, s. 1).

Almanya, Çekoslovakya sınırlarına askerî yığınak yapmayı sürdürürken, üst düzey askerî yetkililerin de Nürnberg'de düzenlenen parti kongresine katıldığı görülmektedir. Henlein'a bağlı hücum birliklerinin Almanya ile koordinasyon içinde hareket etmesi, krizin yalnızca diplomatik değil aynı zamanda askerî bir boyut kazandığını göstermektedir. Avrupa genelinde gözlemlenen askerî hareketlilik, savaş ihtimalinin giderek daha ciddiye alındığını ortaya koymuştur. Almanya'nın bu süreçte izlediği politika, bir yandan fiilî hazırlıkları sürdürürken diğer yandan savaşın kaçınılmaz olduğu izlenimini güçlendirmeye yönelmiştir.

Bu atmosfer içinde Alman yöneticiler tarafından yapılan açıklamalar, krizin seyrini belirleyen önemli unsurlar arasında yer almıştır. Nitekim bir değerlendirmede, “*önüne geçilmesi mümkün olmayan gelişmelerin beklendiği ve Almanya'nın şerefini ve güvenliğini yeniden tesis etmek için gerekli adımların atıldığı*” ifade edilmiştir (Hitler Nutkunu Söyledi, 1938, s. 5). Hitler'in Nürnberg konuşması da bu söylemin daha geniş bir çerçevede dile getirildiği bir metin olarak dikkat çekmektedir. Bu konuşmada, “*Almanya'nın birlik ve kararlılık içinde olduğu ve Südet Almanlarının sâhipsiz olmadığı*” vurgulanmıştır (Hitler Nutkunu Söyledi, 1938, s. 5).

müşterek bududu olsun için Karpatlar boyunca Transilvanya'ya kadar uzatılmış ve bu suretle uzunluğu genişliğinin hemen hemen beş misli bir ülke doğmuştur. Özellikle batı yarısındaki savunmayı güçleştiren bir durumdu bu. Burada bulunan askeri birliklerin saldırı halinde yapabileceği tek şey düşmanı mümkün olduğunca oyalayarak Slovakya'ya doğru çekilmektir. Müdafaaasının zorluğu baştan beri konuşulan Çekoslovakya bu nedenle savunma antlaşmaları yapmıştır. Macaristan'a karşı yapılmış olan Küçük İtilaf, Fransa ile ve sonra Sovyetlerle yapılan antlaşmalar Almanya'ya karşıydı (Erkilet, 1938, s. 9).

Hitler'in konuşmasında Südet Almanlarının durumuna ilişkin sert ve iddialı ifadeler yer almaktadır. Bu çerçevede, "*Südet Almanlarının ağır şartlar altında yaşadığı ve sistematik bir baskıya maruz kaldığı*" yönünde değerlendirmeler yapılmıştır (Hitler Dünyaya Meydan Okuyor, 1938, s. 6). Bu tür söylemler, Almanya'nın Südet meselesini uluslararası kamuoyunda bir insan hakları ve azınlık meselesi olarak sunma stratejisinin parçası olarak değerlendirilebilir.

Bu söylem doğrultusunda Almanya'nın ileri sürdüğü temel argümanlar üç ana noktada toplanmaktadır. İlk olarak, Çekoslovakya'da yaşayan Alman nüfusunun baskı altında olduğu ve bu durumun uluslararası toplumun müdahalesini gerektirdiği ileri sürülmektedir. İkinci olarak, demokrasi ve eşitlik ilkeleri çerçevesinde bu nüfusun haklarının korunmasının uluslararası bir sorumluluk olduğu vurgulanmaktadır. Üçüncü olarak ise bu taleplerin karşılanmaması durumunda Almanya'nın doğrudan müdahalede bulunabileceği ima edilmektedir (Emeç, 1938b).

Almanya'nın bu yaklaşımı, Çekoslovakya üzerindeki baskının yalnızca diplomatik düzeyde kalmadığını, aynı zamanda psikolojik ve propagandaya dayalı bir strateji ile desteklendiğini göstermektedir. Nitekim dönemin bir değerlendirmesinde, "*Almanya'nın askerî müdahaleye başvurduğu takdirde Çekoslovakya meselesinin büyük ölçüde çözülebileceği ve mevcut durumun sürdürülebilir olmadığı*" ifade edilmiştir (Birgen, 1938a, s. 2). Bu yorum, Almanya'nın kriz yönetiminde askerî seçeneği sürekli gündemde tuttuğunu ortaya koymaktadır.

Çekoslovakya açısından mesele yalnızca Südet Almanları ile sınırlı değildi. Slovaklar, Lehler ve Macarlar da çeşitli talepler ileri sürmekteydi. Bu durum, ülke içindeki etnik ve siyasi dengeleri daha karmaşık hale getirmiştir. Azınlık taleplerinin ortak paydasını ise Karlsbad Programı ve "Gleichberechtigung" (eşit haklara sahip olma) anlayışı oluşturmaktaydı. Bu çerçevede siyasi mücadelenin giderek yoğunlaştığı ve ülkenin genel istikrarını tehdit eder hale geldiği görülmektedir. Nitekim bir değerlendirmede, "*siyasi mücadelenin Çekoslovakya'yı kuşattığı ve silahlı çatışmaya gerek kalmadan devletin zayıflatılabileceği*" ifade edilmiştir (Birgen, 1938b, s. 2).

Hitler'in Nürnberg konuşmasında Südet Almanlarına açık destek vermesi, bölgedeki gerilimi daha da artırmıştır. Bu açıklamaların ardından Südet Almanlarının daha cesur ve taleplerinde daha ısrarcı bir tutum sergileyecekleri değerlendirilmiştir. Buna karşılık Çekoslovakya'nın taviz verme kapasitesinin sınırlı olduğu ve büyük devletlerin doğrudan bir askerî çatışmayı göze almak istemedikleri yönünde yorumlar yapılmıştır (Nadi, 1938). Bu durum, Almanya'nın diplomatik baskı stratejisinin etkinliğini artırmıştır.

Hitler'in söylemlerinin yalnızca Çekoslovakya'ya değil, aynı zamanda İngiltere ve Fransa'ya yönelik bir mesaj içerdiği de dikkat çekmektedir. Bu bağlamda, Almanya'nın söz konusu devletlerin müdahale iradesini zayıflatmayı hedeflediği anlaşılmaktadır (Birgen, 1938c). Nitekim Almanya, bu devletlerin Çekoslovakya'ya yönelik destek açıklamalarını yeterince gerçekçi bulmamaktadır (Us, 1938). Almanya yönetimi, Çekoslovakya meselesinde İngiltere ve Fransa'nın Avusturya örneğinde

olduğu gibi fiilî durumu kabulleneceği kanaatini taşımaktaydı. Bu yaklaşım, Almanya'nın dış politikasında risk alma eğiliminin arttığını göstermektedir. Bununla birlikte Avrupa'daki etnik ve siyasi yapıların karmaşıklığı, kalıcı bir sınır düzenlemesinin ne denli güç olduğunu ortaya koymaktadır. Nitekim Südet Bölgesi'nin Almanya'ya bağlanması durumunda bu kez bölgede yaşayan Çek nüfusun azınlık konumuna düşeceği açıktır (Nodo, 1938).

Çekoslovakya'nın Sorunu Çözme Çabaları

Çekoslovakya Hükümeti, ülke içindeki Alman azınlığın talepleri ve Almanya'nın artan baskısı karşısında egemenliğini ve toprak bütünlüğünü koruyacak bir çözüm arayışına yönelmiştir. Bu çerçevede hükümet, anayasal düzenlemeler yoluyla sorunu çözmeyi hedeflemiş ve Henlein'in 24 Nisan 1938'de Karlsbad'da dile getirdiği taleplerin tamamının kabul edilmeyeceğini, ancak makul bir çözüm bulunması için çalışılacağını açıklamıştır (Südet Almanları Meselesi, 1938). Alman azınlığa tanınacak hakların diğer azınlıklar tarafından da talep edilmesi, sorunun kapsamını genişletmiş ve çözüm sürecini daha karmaşık hale getirmiştir (Macaristan ve Lehistan, 1938). Bu durum karşısında hükümet yetkilileri, farklı azınlık temsilcileriyle görüşmeler gerçekleştirerek tüm tarafları kapsayan bir çözüm üretmeye çalışmıştır (Çek Hükümeti Südet Alman Partileriyle Müzakereye Girişti, 1938). Bu süreçte hazırlanan Azınlıklar Statüsü'nün Mayıs ayı sonuna kadar tamamlanması planlanmış ve yaklaşık yüz maddeden oluşan kapsamlı bir düzenleme öngörülmüştür (Çekoslovakya Ekalliyetler İçin Kararlar Alıyor, 1938). Başbakanın yaptığı açıklamada, çözümün azınlıkların belirli ölçüde özerkliğine dayanacağı ifade edilmiştir (Hadiselerin Takvimi, 1938). Bununla birlikte hükümet, tam özerklik fikrini devletin bütünlüğü açısından riskli bulmaktaydı (Doğrul, 1938). Hazırlanan yasa tasarısı üç ana bölümden oluşmakta ve dil, milliyet ve yönetim konularını kapsamaktaydı (Südet Almanları ve Çekoslovakya, 1938). Bu tasarı çerçevesinde azınlıkların kültürel gelişimini destekleyecek düzenlemeler öngörülmüş, ancak tam otonomiye izin verilmemiştir. Azınlıklara eşit haklar tanınması, Almanca'nın resmi dil olarak kabul edilmesi, eğitim ve sosyal yardımların nüfus oranına göre dağıtılması ve kamu görevlerine atamalarda demografik yapının dikkate alınması gibi düzenlemeler planlanmıştır.

Çekoslovakya'nın idari yapısı zaten Bohemya, Moravya, Slovakya ve Rutenya olmak üzere dört eyaletten oluşmakta ve bu eyaletlerde belirli ölçüde idari özerklik uygulanmaktaydı (Esmer, 1938c). Buna rağmen Südet Almanları başta olmak üzere diğer azınlıklar ve Slovaklar daha geniş kapsamlı bir özerklik talep etmekteydi (Togay, 1938c). Südet temsilcileri hükümetin hazırladığı tasarıyı reddetmiş, hükümet ise buna rağmen tasarıyı meclise sunmuştur (Çekoslovakya Ekalliyet Müzakereleri, 1938). Südet Almanlarının artan ve süreklilik gösteren eylemleri, diğer azınlık gruplarını da etkilemiş ve genel istikrarsızlığı artırmıştır. Şiddet olaylarının tırmanması üzerine hükümet ve Cumhurbaşkanı Beneş, kapsamlı tavizler vermeye hazır olduklarını açıklamış ve idari özerklik dâhil çeşitli talepleri kabul edebileceklerini belirtmiştir (Çekoslovakya Azami Tavizlerde

Bulunuyor, 1938). Ancak bu adımlar da taraflar arasındaki gerilimi azaltmamış ve uzlaşma sağlanamamıştır.

Bu gelişmeler üzerine Çekoslovakya, Fransa ve İngiltere'den destek talep etmiştir. İngiltere, sorunun çözümüne katkı sağlamak amacıyla Lord Runciman'ı arabulucu olarak görevlendirmiştir (İngiltere Çek Meselesinin Halline Yardım Edecek, 1938). Runciman'ın Prag'a gelişiyle birlikte hükümet ve azınlık temsilcileri arasında yoğun görüşmeler gerçekleştirilmiştir (Lord Runciman Prag'da Dün Temaslarına Başladı, 1938). Bu görüşmeler sırasında taraflar arasındaki temel anlaşmazlığın, meselenin tanımlanmasından kaynaklandığı görülmüştür. Almanlar konuyu bir milliyet meselesi olarak değerlendirirken, hükümet azınlık hakları çerçevesinde ele almaktaydı (Esmer, 1938d). Runciman'ın değerlendirmeleri sonucunda, daha önce de tartışılan İsviçre modeline benzer, merkezi otoriteye bağlı ancak geniş yetkilere sahip özerk yapılardan oluşan bir sistem önerilmiştir (Togay, 1938d). Bu modelin Çekoslovakya'nın bütünlüğü açısından risk taşıdığı düşünülse de hükümet, içinde bulunduğu zor koşullar nedeniyle bu öneriyi kabul etmek durumunda kalmıştır (Togay, 1938e). Buna rağmen Südet Almanları bu çözümden de tatmin olmamış ve taleplerini sürdürmeye devam etmişlerdir. Nitekim dönemin basınında, "*Avrupa'nın genelinde Çek meselesine ilişkin endişelerin arttığı ve gelişmelerin yakından takip edildiği*" ifade edilmiştir (Bütün Avrupa Korku İçinde Çek Meselesini Takip Ediyor, 1938, s. 1). Hükümet 5 Eylül 1938'de Südet Almanlarının sekiz maddelik taleplerinin tamamını kabul ettiğini açıklamışsa da (Südetler tatmin ediliyor, 1938, s. 1) bu teklif de reddedilmiştir.

Südet tarafı bu aşamada plebisit talebinde bulunmuş, ancak Çekoslovakya Hükümeti bu talebi kabul etmemiştir (Bütün Kabineler İçtima Halinde, 1938). Plebisitin yalnızca Südet bölgesiyle sınırlı kalmayıp tüm azınlıkları kapsayacak şekilde uygulanması yönündeki öneriler, devletin bütünlüğünü doğrudan tehdit eden bir gelişme olarak değerlendirilmiştir. Nitekim böyle bir uygulamanın ülkenin parçalanmasına yol açabileceği ifade edilmiştir (Esmer, 1938e). 13 Eylül 1938'de Südet Almanlarının başlattığı ayaklanma, krizin yeni bir aşamaya geçmesine neden olmuştur. Hükümet sıkıyönetim ilan etmiş ve Henlein'ı tutuklamaya çalışmış, ancak Henlein ülkeyi terk etmiştir (Henlein Almanya'ya Kaçtı, 1938). Bu gelişmeler, Çekoslovakya'yı kısa süre içinde Münih sürecine götüren kritik dönüm noktalarından biri olmuştur.

Münih Antlaşması Sürecinde Südet Meselesi

Hitler'in Nürnberg'de yaptığı konuşma⁷, Südet Almanlarının giderek artan kışkırtıcı faaliyetleri, bölgede şiddet olaylarının tırmanmasına ve kan dökülmesine yol açmıştır (Südetler İhtilal Çıkardı, 1938). Südet Almanlarının çözüm önerilerine yanaşmaması, Almanya basını ve siyaset çevrelerinin baskıyı sürekli artırması ve Lord Runciman'ın arabuluculuk girişimlerinin

⁷Nazi Partisi'nin Nürnberg Kongresi'nde Hitler, 12 Eylül 1938 tarihinde yaptığı konuşmanın önemli bir bölümünü Çekoslovakya ve Südet Almanları meselesine ayırmıştır (Hitler Dünyaya Meydan Okuyor, 1938).

sonuçsuz kalması, meselenin kısa sürede uluslararası bir krize dönüşmesine neden olmuştur. Nitekim yeni bir büyük savaşın çıkma ihtimalinin arttığı yönündeki değerlendirmeler dönemin basınında sıkça dile getirilmiştir (Harp Tehlikesi Artıyor, 1938).

Südet meselesi yalnızca Alman azınlıkla sınırlı kalmamış, diğer azınlık gruplarının da benzer talepler ileri sürmesine yol açmıştır. Bu çerçevede plebisit veya anavatanlarına ilhak taleplerinin gündeme geldiği görülmektedir (Çek Hudutları Tashih Edilecek, 1938). Çekoslovakya Hükümeti ise bu talepleri kabul etmeyeceğini açıklayarak ülkenin çeşitli bölgelerinde sıkıyönetim ilan etmiş ve özellikle plebisit fikrine karşı kesin bir tutum sergilemiştir. Bununla birlikte uluslararası ortamda, İngiltere'nin Çekoslovakya'yı bu yönde bir çözüme zorlayabileceği yönünde değerlendirmeler yapılmıştır (Togay, 1938f).

Bu süreçte Almanya, Çekoslovakya ile doğrudan müzakere etmek yerine İngiltere'yi muhatap almayı tercih etmiştir. İngiltere de gelişmeler karşısında doğrudan Hitler ile temas kurarak sorunu çözüme yoluna gitmiştir. İngiltere Başbakanı Chamberlain'in Berchtesgaden'de Hitler ile yaptığı görüşme, bu sürecin önemli dönüm noktalarından biri olmuştur (Sulh İçin Yeni Bir Teşebbüs, 1938). Görüşmede Südet Bölgesi'nin Almanya'ya bırakılması yönünde bir mutabakata varıldığı anlaşılmaktadır (Togay, 1938g). Bu çerçevede Çekoslovakya'nın plebisit yoluyla özerk bölgeler oluşturması, Fransa ile ittifakını sürdürmesi ancak Sovyetler Birliği ile olan ilişkisini sonlandırması gibi şartlar gündeme gelmiştir. Ayrıca Almanya'ya bırakılan bölgeler dışında kalan Çekoslovakya sınırlarına uluslararası bir güvence verilmemesi de dikkat çekicidir. Çekoslovakya ise kendisine danışılmadan alınan bu kararları kabul etmeyeceğini bildirmiştir (Togay, 1938h). Öte yandan Hitler'in söylemlerinde Çekoslovakya ve Cumhurbaşkanı Beneş'e yönelik sert ifadelerin artarak devam ettiği görülmektedir. Bu çerçevede Südet Bölgesi'nin gerekirse zor kullanılarak ilhak edileceği yönündeki açıklamalar, krizin askerî boyutunu daha görünür hale getirmiştir (Çekoslovakya Devleti En Sonunda Dağılacak Mı?, 1938). Chamberlain ile Hitler arasında Godesberg'de gerçekleştirilen ikinci görüşmede Almanya'nın talepleri daha da genişletilmiştir. Hitler, Çekoslovakya'daki karışıklığın derhal sona erdirilmesini isterken, Macar ve Polonyalı azınlıkların taleplerinin de karşılanmasını şart koşmuştur. Ayrıca Cumhurbaşkanı Beneş'in istifasının talep edildiğine dair bilgiler basına yansımıştır (Çek ordusu geri çekiliyor, 1938). İngiltere ve Fransa, bu şartları Çekoslovakya'ya ileterek kabul etmesini istemiştir. Prag yönetimi, uluslararası destekten mahrum kaldığını görerek bu baskılar karşısında geri adım atmak zorunda kalmıştır (Çekoslovak Kabinesi İstifasını Verdi, 1938). Çek yetkililer, alınan kararı halka duyururken Fransa ve İngiltere'nin kendilerini yalnız bıraktığını ifade etmiş ve ülkeyi kaçınılmaz bir savaşa sürüklememek adına bu kararı kabul ettiklerini belirtmişlerdir. Bu açıklamada, *"dünya barışı için fedakârlık yapıldığı"* vurgulanarak halkın sükûnete davet edildiği görülmektedir (Prag Hükümeti Hazin Bir Beyanname Yayınladı, 1938, s. 1). Ancak gelişmeler bu noktada sona ermemiştir. General Syrovy başkanlığında

asker ağırlıklı yeni bir hükümet kurulmuş ve seferberlik ilan edilmiştir. Bu durum, Çekoslovakya'nın Südet Bölgesi'ni teslim etme kararından geri adım atma eğilimini ortaya koymaktadır (Çekoslovakya'da Umumi Seferberlik, 1938). Bu sırada Almanya, İngiltere aracılığıyla Çekoslovakya'ya bir nota ileterek Südet Bölgesi'nin eksiksiz şekilde kendisine bırakılmasını, tutuklu Almanların serbest bırakılmasını ve ilhakin resmen kabul edilmesini talep etmiştir (Togay, 1938). Almanya'nın bu taleplerini destekleyen şekilde, Çekoslovakya'ya altı gün içinde bölgeyi teslim etmesi yönünde bir süre verilmiştir (Hitler, Südet mıntıklarını teslimden cayan Çek hükümetine 6 günlük mühlet verdi, 1938).

Her ne kadar Alman notasının içeriği İngiltere ve Fransa ile yapılan görüşmelerle uyumlu görünse de eklenen haritalarda sınırların genişletildiği ve Çekoslovakya'nın ciddi toprak kayıplarına uğrayacağı anlaşılmaktadır (Esmer, 1938f). Bu durum, Çekoslovakya'nın yalnızca siyasi değil, aynı zamanda ekonomik ve askerî açıdan da büyük bir zayıflamaya sürükleneceğini göstermektedir. Nitekim Südet Bölgesi'nin kaybı, ülkenin savunma hatlarının çökmesine, sanayi ve tarım alanlarının önemli bir kısmının elden çıkmasına ve ulaşım ağlarının kesintiye uğramasına yol açacaktır (Çekler Muhtırayı Niçin Reddediyorlar?, 1938). Öte yandan Hitler'in açıklamaları, yalnızca Südet Bölgesi ile sınırlı bir hedefin ötesine işaret etmektedir. Nitekim dönemin basınında, Almanya'nın Çekoslovakya'nın tamamen ortadan kaldırılmasını amaçladığı yönünde değerlendirmelere yer verilmiştir (Hitler'in Çekoslovakya'nın Haritadan Silinmesini İsteddiği Haber Veriliyor, 1938).

26 Eylül 1938'de yaptığı konuşmada Hitler, Çekoslovakya'ya ilişkin görüşlerini bir kez daha açık biçimde dile getirmiştir. Bu konuşmada, *"bir savaş çıkması durumunda Alman ordusunun gücünün görüleceği"* ve Çekoslovakya'nın kuruluş sürecinde tarihsel ve etnik gerçeklerin göz ardı edildiği ileri sürülmüştür. Ayrıca ülkenin çok uluslu yapısının altı çizilerek mevcut düzenin sürdürülemez olduğu ifade edilmiştir (Südetler 1 Teşrinde İşgal Edilecek, 1938, s. 1). 29 Eylül 1938'de Münih'te gerçekleştirilen toplantıda İngiltere, Fransa, Almanya ve İtalya'nın katılımıyla alınan kararlar sonucunda Çekoslovakya'nın toprak bütünlüğünü doğrudan etkileyen Münih Antlaşması imzalanmıştır (Münih Anlaşmasının Esasını Anlatıyoruz, 1938). Bu süreçte Çekoslovakya'nın müzakerelere dâhil edilmemesi dikkat çekici bir durumdur. Alınan kararlar İngiltere ve Fransa tarafından Prag'a bildirilmiş ve uygulanması talep edilmiştir. Çekoslovakya Başbakanı Syrový, 30 Eylül'de yaptığı radyo konuşmasında ülkesinin bu kararı kabul etmek zorunda bırakıldığını kamuoyuna açıklamıştır (Çek Başvekilinin Nutku, 1938).

Südet Bölgesinin İşgali

Alman ordusu, 1 Ekim 1938 günü saat 14.00'te Südet Bölgesi'ni işgale başlamıştır. Bölgedeki Alman nüfusunun işgali önceden desteklediği, sınır işaretlerini kaldırarak ve bölgeyi Alman bayraklarıyla donatarak bu sürece aktif biçimde katıldığı görülmektedir. Alman birlikleri, yerel halk tarafından coşkulu gösterilerle karşılanmıştır (İlk Südet Mıntıkasının İşgali, 1938). İşgalin ardından

Konrad Henlein'in Südet Bölgesi komiserliğine atanması, bölgenin idari yapısının doğrudan Almanya'ya bağlandığını göstermektedir (Henlein Südet Reich Komiserliğine Seçildi, 1938). Alman ordusunun ilerleyişi planlandığı şekilde kısa sürede tamamlanmış olsa da Çekoslovak birliklerinin geri çekilmesi, kamu görevlilerinin tahliyesi ve sivil nüfusun yer değiştirmesi süreci ciddi sorunlara yol açmıştır. Bu süreçte organizasyon eksikliği ve genel bir karmaşa hâkim olmuştur (Çekoslovakya Tamamen Parçalandı, 1938).

Südet Bölgesi'nin işgali, yalnızca Almanya ile sınırlı kalmayan daha geniş çaplı bir çözülme sürecini tetiklemiştir. Polonya'nın Teschen bölgesini işgal etmesi ve Macaristan'ın kendi azınlıklarının yaşadığı bölgeler üzerinde hak iddia etmesi, Çekoslovakya'nın toprak bütünlüğünü daha da zayıflatmıştır. Aynı dönemde Slovaklar ve Rutenler de özerklik elde ederek merkezi yapının çözülmesine katkıda bulunmuşlardır (Çekoslovakya Tamamen Parçalandı, 1938). Bu gelişmelerle birlikte ülkede genel bir belirsizlik ortamı oluşmuştur. Göç hareketleri hızlanmış, yerinden edilen nüfusun yeniden yerleştirilmesi ciddi bir sorun haline gelmiştir. Özellikle Yahudiler ve muhalif gruplar ülkeden ayrılmaya çalışmış, ekonomik daralma ve toplumsal kaygı giderek artmıştır (Çekoslovak Kabinesi İstifasını Verdi, 1938). Siyasi düzeyde de önemli değişimler yaşanmıştır. 5 Ekim 1938'de Cumhurbaşkanı Beneş'in istifası ve kısa süre sonra ülkeyi terk etmesi, devletin yönetim krizinin derinleştiğini göstermektedir (Beneş nihayet çekildi, 1938). Bu gelişme, Çekoslovakya'nın uluslararası sistem içindeki konumunun hızla zayıfladığını ortaya koymaktadır.

Südet Bölgesi'nin Almanya'ya ilhak edilmesinin ardından Çekoslovakya, ciddi ölçüde toprak ve kaynak kaybına uğramıştır. Ülkenin sınırları daralmış, tarım, orman, maden, sanayi ve turizm alanlarının önemli bir kısmı kaybedilmiştir (Togay, 1938k). Bu durum, ekonomik yapının zayıflamasına ve dış yardıma olan bağımlılığın artmasına yol açmıştır (Fransa Çeklere para vermiyor, 1938). Ekonomik kayıpların yanı sıra siyasi sistemde de dönüşüm yaşanmıştır. Demokratik yapı zayıflamış ve daha otoriter bir yönetim anlayışı ortaya çıkmıştır (Çekoslovakya Adım Adım Almanya'ya Yaklaşıyor, 1938). Bu süreçte Çekoslovakya, yalnızca siyasi olarak değil, ekonomik açıdan da Almanya'ya bağımlı hale gelmiştir.

Son aşamada, ülkenin askeri savunma kapasitesi, sanayi altyapısı ve nüfus yapısında meydana gelen kayıplar, devletin sürdürülebilirliğini ciddi biçimde zayıflatmıştır. Nitekim 15 Mart 1939'da Cumhurbaşkanı Hacha üzerinde kurulan baskı sonucunda imzalanan anlaşma ile Çekoslovakya fiilen ortadan kaldırılmış ve Almanya'nın himayesine girmiştir (Çekoslovakya Yeniden Parçalandı, 1939).

Sonuç

Birinci Dünya Savaşı sonunda imzalanan barış antlaşmalarının kalıcı bir istikrar sağlayamadığı ve çözümsüz kalan sorunların kısa süre içinde yeniden ortaya çıktığı görülmektedir. Almanya'nın savaş sonrası dönemde karşı karşıya kaldığı ekonomik zorluklar ve ulusal düzeyde oluşan

memnuniyetsizlik, 1933 yılında Hitler'in iktidara gelmesiyle birlikte farklı bir yön kazanmıştır. Versailles düzenini aşındırmaya yönelik politikaların adım adım uygulanması ve bu süreçte İngiltere ile Fransa'nın etkili bir karşılık verememesi, Almanya'nın revizyonist yaklaşımını güçlendirmiştir.

Avusturya'nın ilhakının ardından Almanya'nın dikkatini Çekoslovakya'ya ve özellikle Südet Bölgesi'ne yöneltmesi, bu politikanın doğal bir uzantısı olarak değerlendirilmelidir. Almanya, doğrudan askerî müdahaleye başvurmadan önce Südet Almanlarının haklarını öne çıkaran bir söylem geliştirerek uluslararası alanda baskı kurmaya çalışmıştır. Bu strateji, hem diplomatik hem de propaganda araçlarının birlikte kullanıldığı çok yönlü bir yaklaşımı yansıtmaktadır.

Südet Alman Partisi'nin kısa sürede güç kazanması ve bölgedeki Alman nüfus üzerinde etkili bir siyasi aktör haline gelmesi, sürecin iç dinamiklerini belirleyen önemli unsurlardan biri olmuştur. Konrad Henlein liderliğindeki bu hareket, başlangıçta özerklik talepleriyle ortaya çıkmış, ancak zamanla Almanya ile bütünleşmeyi hedefleyen bir çizgiye yönelmiştir. 1938 yılı itibarıyla Alman siyasi gruplarının bu parti çatısı altında birleşmesi, Çekoslovakya'nın iç siyasal dengesini önemli ölçüde sarsmıştır.

Almanya'nın giderek artan baskısı, sertleşen söylemleri ve askerî tehditleri, Çekoslovakya'nın manevra alanını daraltmış; Südet Almanlarının eylemleriyle birlikte mesele uluslararası bir krize dönüşmüştür. Bu süreçte büyük devletlerin izlediği politika belirleyici olmuştur. İngiltere ve Fransa, yeni bir büyük savaşı önleme amacıyla uzlaşmacı bir yaklaşım benimsemiş ve Çekoslovakya'nın taleplerini ikinci plana itmiştir. Münih Antlaşması'nın bu koşullar altında imzalanması, uluslararası sistemde güç dengelerinin küçük devletler aleyhine nasıl şekillenebileceğini açık biçimde ortaya koymuştur.

Çekoslovakya'nın müzakerelere dâhil edilmeden alınan kararları kabul etmek zorunda bırakılması, devletin egemenlik haklarının ciddi biçimde zedelendiğini göstermektedir. Südet Bölgesi'nin kaybı yalnızca toprak bütünlüğünü değil, aynı zamanda ülkenin ekonomik, askerî ve siyasi yapısını da derinden etkilemiştir. Kısa süre içinde yaşanan gelişmeler sonucunda Çekoslovakya'nın parçalanması ve 1939 yılında tamamen ortadan kaldırılması, sürecin nihai sonucunu oluşturmuştur.

Bu gelişmeler, uluslararası sistemde hukuki düzenlemelerin ve ittifak ilişkilerinin tek başına yeterli olmadığını; büyük güçlerin çıkarlarının belirleyici olduğu durumlarda bu düzenlemelerin kolaylıkla aşılabildiğini göstermektedir. Çekoslovakya örneği, güç dengelerinin belirleyici olduğu bir ortamda küçük devletlerin güvenliklerinin ne derece kırılgan olabileceğini ortaya koyan çarpıcı bir tarihsel deneyimdir.

Türk basınının Südet Meselesi'ne yaklaşımı ise dönemin uluslararası gelişmelerine yönelik dikkatli ve kapsamlı bir gözlem sunduğunu göstermektedir. Türkiye'nin dış politika anlayışı ve Çekoslovakya ile olan ilişkileri, basının genel tutumuna yansımıştır. Haber ve yorumlarda farklı

tarafların görüşlerine yer verilmiş, uluslararası gelişmeler ayrıntılı biçimde aktarılmıştır. Bu çerçevede basının genel yaklaşımının dengeli olduğu, ancak gerekli görülen durumlarda eleştirel değerlendirmelerden de kaçınılmadığı anlaşılmaktadır.

Author Contributions

The author is solely responsible for the conceptualization, methodology, analysis, and writing of the study.

Kaynaklar

Alman Leh-Macar İttifakı Mı? (1935, 30 Aralık). *Cumhuriyet*, s. 1.

Alman Matbuatının Çeklere Hücumu. (1938, 9 Mart). *Cumhuriyet*, s. 3.

Alman Silah Endüstrisi. (1938, 7 Eylül). *Ulus*, s. 8.

Almanya Südet Topraklarını İlhak Etmekle İktisadi Bakımdan Ne Kazandı? (1938, 14 Ekim). *Son Posta*, s. 9.

Almanya-Çekoslovakya Münasebetlerindeki Gerginlik. (1935, 8 Kasım). *Cumhuriyet*, s. 9.

Altuğ, Y. (1994). *Çekoslovakya Sorunu*. TTK Basımevi.

Armaoğlu, F. (1991). *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*. Türkiye İş Bankası Yayınları.

Avrupa'nın Altındaki Ateş. (1938, 22 Temmuz). *Son Posta*, s. 7.

B. Hitler'in Bir İngiliz Gazetecisine Söyledikleri. (1935, 19 Mart). *Ulus*, s. 2.

BCA. (1930, 3 Ekim). 490.1.0.0.206.819.5.

Belge, B. (1935, 19 Aralık). Mazarik-Beneş. *Ulus*, s. 3.

Beneş, E. (1936). *The problems of Czechoslovakia*. Orbis Publishing.

Beneş Nihayet Çekildi. (1938, 6 Ekim). *Cumhuriyet*, s. 1.

Birgen, M. (1938a, 12 Eylül). Çekoslovakya Meselesinden Harp Çıkmaz. *Son Posta*, s. 2.

Birgen, M. (1938b, 13 Eylül). Çekoslovakya Etrafındaki Muharebe. *Son Posta*, s. 2.

Birgen, M. (1938c, 14 Eylül). Bay Hitler'in Nutkundan Sonra. *Son Posta*, s. 2.

Bütün Avrupa Korku İçinde Çek Meselesini Takip Ediyor. (1938, 31 Ağustos). *Cumhuriyet*, s. 1.

Bütün Kabineler İçtima Halinde. (1938, 13 Eylül). *Cumhuriyet*, s. 1.

Çek Başvekilinin Nutku. (1938, 1 Ekim). *Cumhuriyet*, s. 1.

Çek Hudutları Tashih Edilecek. (1938, 21 Eylül). *Akşam*, s. 1.

Çek Hükümeti Südet Alman Partileriyle Müzakereye Girişti. (1938, 4 Nisan). *Akşam*, s. 2.

- Çek Ordusu Geri Çekiliyor. (1938, 23 Eylül). *Cumhuriyet*, s. 1.
- Çekler Muhtırayı Niçin Reddediyorlar? (1938, 28 Eylül). *Ulus*, s. 3.
- Çekoslovak Kabinesi İstifasını Verdi. (1938, 23 Eylül). *Ulus*, s. 1.
- Çekoslovakya Adım Adım Almanya'ya Yaklaşıyor. (1938, 5 Aralık). *Cumhuriyet*, s. 5.
- Çekoslovakya Azami Tavizlerde Bulunuyor. (1938, 24 Temmuz). *Son Posta*, s. 1.
- Çekoslovakya Cumhurbaşkanı B. Beneş Sanday Taymis Gazetesine Beyanatta Bulundu. (1938, Mart). *Aynı Tarihi*, 52, 345.
- Çekoslovakya Devleti En Sonunda Dağılacak Mı? (1938, 20 Eylül). *Ulus*, s. 1.
- Çekoslovakya Ekalliyet Müzakereleri. (1938, 22 Temmuz). *Cumhuriyet*, s. 3.
- Çekoslovakya Ekalliyetler İçin Kararlar Alıyor. (1938, 15 Mayıs). *Cumhuriyet*, s. 3.
- Çekoslovakya Hangi Yolu Seçecek? (1936, 27 Aralık). *Ulus*, s. 4.
- Çekoslovakya Tamamen Parçalandı. (1938, 7 Ekim). *Kurun*, s. 1.
- Çekoslovakya Yeniden Parçalandı. (1939, 15 Mart). *Son Posta*, s. 3.
- Çekoslovakya'da Umumi Seferberlik. (1938, 24 Eylül). *Cumhuriyet*, s. 1.
- Çekoslovakya'daki Alman Ekalliyeti. (1936, 29 Ağustos). *Cumhuriyet*, s. 1.
- Çekoslovakya'daki Almanlar İçin Muhtariyet. (1937, 2 Mart). *Cumhuriyet*, s. 1.
- Doğrul, Ö. R. (1938, 3 Mayıs). Her Hitler'in seyahati. *Tan*, s. 3.
- Dübua, J. (1938, 12 Ekim). Çekoslovakya'nın Taksiminden Doğan Ekonomik Neticeler. *Ulus*, s. 5.
- Dün Nürnberg'de: Südetler'e Selam. (1938, 8 Eylül). *Son Posta*, s. 3.
- Emeç, S. R. (1938a, 7 Eylül). Lord Runciman'ın Çevirdiği Maharetli Manevra. *Son Posta*, s. 3.
- Emeç, S. R. (1938b, 14 Eylül). Hitler'in Son Nutku. *Son Posta*, s. 3.
- Erkilet, G. E. (1938, 18 Eylül). Çek Ordusu Muhasımlarını Düşündüren Bir Kuvvet Midir? *Son Posta*, s. 9.
- Esmer, A. Ş. (1935, 19 Mart). Almanya Versailles Andını Yırttı. *Milliyet*, s. 1.
- Esmer, A. Ş. (1938a, 3 Haziran). Çekoslovakya'nın Yeniden Kuruluşu. *Ulus*, s. 3.
- Esmer, A. Ş. (1938b, 5 Eylül). Altıncı Nürnberg Kongresi. *Ulus*, s. 3.
- Esmer, A. Ş. (1938c, 14 Haziran). Çekoslovakya'daki Ekalliyetlerin Statüsü. *Ulus*, s. 3.

- Esmer, A. Ş. (1938d, 20 Ağustos). Çekoslovak Meselesi Çıkmazda. *Ulus*, s. 3.
- Esmer, A. Ş. (1938e, 12 Eylül). Orta Avrupa'nın Hasta Adamı ve İlaçları. *Ulus*, s. 3.
- Esmer, A. Ş. (1938f, 27 Eylül). Alman Muhtırası. *Ulus*, s. 1.
- Fransa Çeklere Para Vermiyor. (1938, 18 Ekim). *Akşam*, s. 2.
- Gawdisk, I. (1989). *Czechoslovakia: A Country Study*. Federal Research Division.
- Hadiselerin Takvimi. (1935, Mart). *Ayın Taribi*, 16, 296.
- Hadiselerin Takvimi. (1936a, Şubat). *Ayın Taribi*, 27, 242.
- Hadiselerin Takvimi. (1936b, Nisan). *Ayın Taribi*, 29, 251.
- Hadiselerin Takvimi. (1937, Ekim). *Ayın Taribi*, 47, 214.
- Hadiselerin Takvimi. (1938, Mayıs). *Ayın Taribi*, 54, 414.
- Harp Tehlikesi Artıyor. (1938, 24 Eylül). *Akşam*, s. 1.
- Hasanov, A. (2012). *Jeopolitik*. Babıali Kültür Yayıncılığı.
- Henlein Almanya'ya Gitti. (1938, 6 Haziran). *Tan*, s. 10.
- Henlein Almanya'ya Kaçtı. (1938, 17 Eylül). *Cumhuriyet*, s. 1.
- Henlein Prag'a Hitler'in Tekliflerini Getirdi. (1938, 4 Eylül). *Cumhuriyet*, s. 1.
- Henlein Südet Reich Komiserliğine Seçildi. (1938, 3 Ekim). *Cumhuriyet*, s. 1.
- Hitler Dünyaya Meydan Okuyor. (1938, 13 Eylül). *Ulus*, s. 1.
- Hitler Nutkunu Bugün Söyleyecek. (1938, 6 Eylül). *Cumhuriyet*, s. 1.
- Hitler Nutkunu Söyledi. (1938, 13 Eylül). *Son Posta*, s. 1.
- Hitler Ruzvelt'in Mesajına Cevap Verdi. (1938, Ekim). *Ayın Taribi*, 58, 188.
- Hitler'in Çekoslovakya'nın Haritadan Silinmesini İsteddiği Haber Veriliyor. (1938, 24 Eylül). *Ulus*, s. 3.
- Hitler Südet Mıntıklarını Teslimden Cayan Çek Hükümetine 6 Günlük Mühlet Verdi. (1938, 25 Eylül). *Son Posta*, s. 1.
- Hitler-Çemberlayn Mülakatı Sona Erdi. (1938, 16 Eylül). *Son Posta*, s. 1.
- İlk Südet Mıntıkasının İşgali. (1938, 2 Ekim). *Cumhuriyet*, s. 7.
- İngiltere Çek Meselesinin Halline Yardım Edecek. (1938, 26 Temmuz). *Akşam*, s. 2.
- Karaosmanoğlu, Y. K. (2022). *Zoraki Diplomat*. İletişim Yayınları.

- Kazan, F. (1938, 1 Nisan). Çekoslovakya'da Muhtariyet Cereyanı. *Akşam*, s. 5.
- Krofta, K. (1935). *A Short History of Czechoslovakia*. Williams & Norgate.
- Legedza, R. (1974). *The Sudeten Crisis of September 1938* (Unpublished doctoral dissertation). Michigan.
- Lord Runciman Prag'da Dün Temaslarına Başladı. (1938, 5 Ağustos). *Ulus*, s. 1.
- Macaristan ve Lehistan. (1938, 23 Eylül). *Kurun*, s. 1.
- Meto, R. N. (1936, 29 Ağustos). Almanya ve Orta Avrupa. *Tan*, s. 2.
- Münih Anlaşmasının Esasını Anlatıyoruz. (1938, 30 Eylül). *Son Posta*, s. 11.
- Nadi, N. (1938, 13 Eylül). Hitler'i Dinlerken. *Cumhuriyet*, s. 1.
- Nodo, L. (1938, 13 Eylül). Prag ve Nürnberg. *Cumhuriyet*, s. 3.
- Orta Avrupa'nın Çalışkan Bir Milleti: Çekler. (1936, 22 Nisan). *Tan*, s. 6.
- Özel Özcan, M. S., & Tutuş, L. (2022). Nazi Almanyası'na Giden Süreci Yaratmak. *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 14(27), 276–291.
- Parsons, A. W. (1938, 15 Mayıs). Konrad Henlein. *Cumhuriyet*, s. 3.
- Prag Hükümeti Hazin Bir Beyanname Yayınladı. (1938, 22 Eylül). *Son Posta*, s. 1.
- Roberts, J. M. (2022). *Avrupa Tarihi*. İnkılap Kitabevi.
- Romye, L. (1938, 1 Eylül). Bohemya mı Macaristan mı? *Cumhuriyet*, s. 5.
- Sabatiye, S. (1938, 27 Eylül). Slavlar-Cermenler. *Ulus*, s. 5.
- Safa, P. (1938, 3 Eylül). Günün Bilmecesi. *Cumhuriyet*, s. 3.
- Sander, O. (2002). *Siyasi tarih 1918–1994*. İmge Kitabevi.
- Shukman, A. (2024). *44 days in Prague*. Oxford University Press.
- Siyasi Bir Muammanın İçyüzü. (1939, 11 Haziran). *Son Posta*, s. 7.
- Sulh için Yeni Bir Teşebbüs. (1938, 15 Eylül). *Akşam*, s. 1.
- Südet Almanları Meselesi. (1938, 27 Nisan). *Cumhuriyet*, s. 1.
- Südet Almanları ve Çekoslovakya. (1938, 3 Temmuz). *Cumhuriyet*, s. 3.
- Südetler 1 Teşrin'de İşgal Edilecek. (1938, 27 Eylül). *Cumhuriyet*, s. 1.
- Südetler İhtilal Çıkardı. (1938, 14 Eylül). *Ulus*, s. 1.

- Südetler Tatmin Ediliyor. (1938, 6 Eylül). *Cumhuriyet*, s. 1.
- Tabui, J. (1938, 14 Eylül). Almanya Mevzii Kalacak Bir Harbe Hazırlanmış Bulunuyor. *Kurum*, s. 2.
- Tanur, F. (1938, 26 Nisan). Südet Almanlarının İstedikleri Muhtariyet. *Akşam*, s. 2.
- TDA. (1935, 24 Temmuz). 566.251.2157.34.
- TDA. (1938, 30 Nisan). 501.31264.123950.12.
- Togay, M. F. (1935, 23 Mayıs). Çekoslovakya'daki İntihap. *Cumhuriyet*, s. 2.
- Togay, M. F. (1937, 22 Aralık). Avrupa'yı İşgal Eden Dava: Südet Almanları. *Cumhuriyet*, s. 3.
- Togay, M. F. (1938a, 1 Eylül). Avrupa Sulhu Tehlikede. *Cumhuriyet*, s. 2.
- Togay, M. F. (1938b, 14 Eylül). Nürnberg Kongresi. *Cumhuriyet*, s. 2.
- Togay, M. F. (1938c, 14 Temmuz). Çekoslovakya'daki Milliyetler. *Cumhuriyet*, s. 2.
- Togay, M. F. (1938d, 23 Ağustos). Çekoslovakya Meselesi. *Cumhuriyet*, s. 2.
- Togay, M. F. (1938e, 30 Ağustos). Çekoslovakya İşleri ve İngiltere. *Cumhuriyet*, s. 2.
- Togay, M. F. (1938f, 15 Eylül). Çekler ve Almanlar. *Cumhuriyet*, s. 2.
- Togay, M. F. (1938g, 17 Eylül). İngiliz Başvekili Almanya'da. *Cumhuriyet*, s. 2.
- Togay, M. F. (1938h, 20 Eylül). Fransız Başvekili Londra'da. *Cumhuriyet*, s. 2.
- Togay, M. F. (1938j, 28 Eylül). Çekler ve Devletler. *Cumhuriyet*, s. 2.
- Togay, M. F. (1938k, 2 Ekim). Çekoslovakya'nın Atisi. *Cumhuriyet*, s. 2.
- Toseviç, D. J. (1938). *Çekoslovakya*. Uçak Matbaası.
- Us, A. (1938, 13 Eylül). Harp Olacak mı? *Kurum*, s. 1.